

Третякова Алевтина Ігорівна

аспірант,

Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1652-6482>

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-498-9-18>

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Фінансово-економічна система є складним багаторівневим механізмом, який охоплює грошово-кредитну політику, державне фінансування, банківський сектор, інвестиційні процеси та систему оподаткування. Саме від ефективності її функціонування залежить здатність держави забезпечити економічну стабільність, стимулювати розвиток підприємництва та гарантувати соціальний захист населення. В умовах глобальної нестабільності, спричиненої як зовнішніми економічними шоками, так і внутрішніми трансформаційними процесами, вивчення тенденцій і перспектив розвитку фінансово-економічної системи набуває особливого значення.

Фінансово-економічна система є фундаментом будь-якої національної економіки, оскільки вона визначає напрямок розвитку, стабільність державних інститутів і рівень добробуту населення. У сучасних умовах, коли світова економіка переживає трансформації, спричинені геополітичними конфліктами, глобалізацією та цифровою революцією, актуальність глибокого аналізу фінансово-економічних процесів зростає. Для України, яка перебуває в особливих умовах повоєнного відновлення та інтеграції до європейського економічного простору, ці процеси набувають стратегічного значення [2].

Останніми роками в Україні спостерігаються як позитивні зрушення, так і серйозні виклики у фінансово-економічній сфері. З одного боку, країна активно впроваджує реформи, спрямовані на децентралізацію, податкову лібералізацію та цифровізацію державних послуг. Такі кроки створюють основу для підвищення прозорості бюджетної системи, зміцнення фіскальної дисципліни та покращення інвестиційного клімату. З іншого боку, триваюча війна, високий рівень інфляції, дефіцит бюджету та нестабільність валютного курсу залишаються головними перешкодами для сталого економічного зростання.

Серед основних тенденцій фінансово-економічної системи України варто відзначити поступове збільшення частки безготівкових розрахунків, а також активне впровадження електронного документообігу в сфері державних фінансів. Ці зміни сприяють зменшенню тіньової економіки та підвищенню ефективності управління державними ресурсами [4]. Крім того, зростає роль зовнішньої фінансової допомоги, зокрема у вигляді грантів, кредитів від міжнародних організацій та програм фінансування реконструкції.

У перспективі основним викликом для фінансово-економічної системи України стане необхідність знайти баланс між зростанням соціальних видатків і потребою в інвестиціях для відновлення критичної інфраструктури. Особливої уваги потребуватимуть питання боргової стійкості, ефективного адміністрування податків, реформування системи соціального забезпечення та пенсійного фонду.

Водночас інтеграція до Європейського Союзу відкриває нові можливості. Застосування європейських стандартів бюджетного планування, фіскальної прозорості, екологічного оподаткування та розвитку зеленого фінансування може стати каталізатором для якісного оновлення фінансової архітектури держави [1].

У процесі модернізації фінансово-економічної системи надзвичайно важливим є орієнтир на міжнародний досвід. Вивчення прикладів країн, які успішно пройшли етапи трансформації,

дозволяє враховувати перевірені моделі розвитку, адаптуючи їх до національного контексту. Серед таких країн варто відзначити Польщу, Литву та Естонію. Ці держави зуміли ефективно поєднати лібералізацію економіки з послідовною інтеграцією до європейських ринків, залученням інвестицій і розвитком фінансових інститутів.

Польща, зокрема, стала прикладом збалансованої макроекономічної політики: впровадження реформи місцевого самоврядування, податкової системи та державних фінансів сприяло не лише підвищенню інституційної спроможності, а й створенню привабливого інвестиційного середовища [2]. Естонія, своєю чергою, продемонструвала, що ставка на цифрову економіку, прозору систему електронного врядування та ліберальний підхід до регулювання бізнесу може забезпечити динамічне економічне зростання навіть за обмежених ресурсів [3]. Литва ж завдяки реформам у банківській сфері, контролі за державним боргом та прозорому фіскальному управлінню створила ефективну модель стійкої фінансової системи.

Проте не менш важливим є вивчення негативного досвіду інших країн. Наприклад, Аргентина протягом багатьох років демонструє нестабільність фінансово-економічної системи через популістську фіскальну політику, хронічний дефіцит бюджету, інфляцію та неефективне управління державними фінансами. Часті дефолти, втеча капіталу та втрата довіри до національної валюти є наслідками політики, де короткострокові вигоди брали гору над стратегічним плануванням.

Варто також згадати приклад Лівану – країни, яка через поєднання політичної кризи, слабкого регулювання банківського сектору та високої залежності від зовнішніх джерел фінансування зазнала краху фінансової системи. Колапс банків, стрімка девальвація національної валюти та дефіцит базових товарів стали прямим результатом відсутності довгострокової економічної стратегії [2].

Досвід успішних країн показує, що ключем до ефективної фінансово-економічної системи є не лише обсяг доступних ресурсів, а й політична воля до реформ, прозорість інституцій,

макроекономічна дисципліна та здатність впроваджувати технологічні інновації. Водночас приклади невдач доводять, що без належного контролю, стратегічного бачення та довіри з боку суспільства й інвесторів фінансова система може стати джерелом дестабілізації, а не зростання.

Таким чином, аналізуючи як позитивні, так і негативні приклади, Україна має можливість сформувати власну ефективну фінансово-економічну модель, уникнувши помилок минулого та скориставшись сильними сторонами перевірених стратегій.

З урахуванням попереднього аналізу фінансово-економічної системи України, її тенденцій, перспектив, а також прикладів успішних і провальних моделей інших країн, доцільно сформулювати низку пропозицій, які могли б слугувати орієнтиром для реформування та розвитку. Ось що можна запропонувати:

1. Системна фіскальна дисципліна та прозоре управління державними фінансами. Україна повинна уникнути хибного шляху надмірного дефіциту бюджету й нестримного боргового фінансування, як у випадку з Аргентиною. Запровадження середньострокового бюджетного планування, чітке обґрунтування витрат, а також прозорі механізми публічної звітності – ключ до довіри суспільства та кредиторів.

2. Стимулювання розвитку цифрової економіки та електронного врядування Зважаючи на успіхи Естонії, доцільно масштабувати проекти цифрової трансформації (наприклад, «Дія») на рівень державного фінансового управління – від адміністрування податків до надання соціальних виплат. Це дозволить зменшити корупцію, прискорити обіг фінансів і підвищити ефективність публічного сектору.

3. Реформування податкової системи на засадах справедливості та інвестиційної привабливості. Необхідно удосконалити систему оподаткування, спростити адміністрування податків для малого та середнього бізнесу, зменшити фіскальний тиск на підприємництво, але водночас забезпечити справедливий розподіл податкового навантаження. Податкове законодавство має

бути стабільним і передбачуваним — як у країнах Центрально-Східної Європи.

4. Формування інституційної спроможності контролюючих і регуляторних органів. Довіра до фінансово-економічної системи напряду залежить від її інституцій. Варто інвестувати в зміцнення незалежності Національного банку, підвищення професійного рівня Рахункової палати, Служби фінансового моніторингу, Державної податкової служби. Це необхідно для боротьби з корупцією та зловживаннями.

5. Залучення іноземних інвестицій через гарантії та партнерства. Реалізація довгострокових програм державно-приватного партнерства, надання гарантій на випадок форс-мажорів та розвиток правового захисту інвесторів (зокрема через міжнародний арбітраж) повинні стати складовою стратегії залучення капіталу — як це свого часу зробила Польща.

6. Розвиток фінансової грамотності населення. Стійка фінансова система неможлива без обізнаного споживача. Необхідно впроваджувати програми фінансової освіти у школах, університетах і на державному рівні, підтримуючи проекти з підвищення грамотності щодо банківських послуг, кредитування, інвестування та пенсійних накопичень.

7. Стратегія зеленого переходу та фінансова підтримка сталих проєктів. Світова економіка рухається до енергоефективності й декарбонізації. Україна повинна розвивати систему зеленого фінансування (green bonds, ESG-інвестиції), сприяючи модернізації інфраструктури, енергетики та транспорту на принципах сталого розвитку.

Ці пропозиції є базовими кроками, які мають сформувати довгострокову політику фінансово-економічного відновлення та зростання. Вони повинні бути впроваджені в синергії з правовими, інституційними й соціальними реформами, аби закласти фундамент не просто виживання, а стійкого економічного успіху країни в майбутньому.

Література:

1. Світовий банк. Економічний огляд України. Березень 2024 року. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/publication/economic-update>
2. Міжнародний валютний фонд. Ukraine: Staff Concluding Statement of the 2024 Article IV Mission. Вашингтон, 2024. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/03/15/ukraine-staff-concluding-statement>
3. OECD. Economic Survey of Estonia 2023. Париж: OECD Publishing, 2023. URL: <https://www.oecd.org/economy/estonia-economic-snapshot/>
4. Національний банк України. Основні напрями грошово-кредитної політики на 2024 рік. Київ : НБУ, 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/osnovni-napryami-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-2024-rik>